

Nr 202.

Ankom till riksdagens kansli den 16 juni 1943 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till organisationsundersökningar m. m.

(3:e avd.)

I propositionen nr 305 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 21 maj 1943 föreslagit riksdagen att till Organisationsundersökningar m. m. för budgetåret 1943/44 under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Besparingsberedningen har i sitt den 27 februari 1943 avgivna slututlåtande (SOU 1943: 13) uttalat sig angående rationalisering genom organisationsundersökningar samt därvid anfört bland annat följande.

För rationalisering med hjälp av arbetsstudiemetoder har inom besparingsberedningen tillsatts en särskild organisationsavdelning under ledning av professor Sällfors och närmast inriktad på den civila statsförvaltningens kontorsarbete. För det omfattande arbetet inom denna organisationsavdelning ha utvalts lämpliga tjänstemän inom ett flertal olika verk; dessa ha genom kurser bibringats utbildning och därefter i grupper fått utföra den grundläggande arbetsanalysen inom skilda verk. Som ledare för arbetet ha dessutom anställts personer med tidigare stor erfarenhet från motsvarande rationaliseringsarbete i enskild verksamhet.

Dylika organisationsundersökningar ha hittills genomförts eller påbörjats i socialstyrelsen, riksförsäkringsanstalten, tullverket, telegrafverket, kommerskollegium, pensionsstyrelsen, medicinalstyrelsen, patentverket, skolöverstyrelsen, lantmäteristyrelsen, statens reproduktionsanstalt, lotsverket, statens järnvägar och domänenverket.

Vi finna det utomordentligt angeläget, att det nu började rationaliseringsarbetet med all kraft och i vidaste omfattning fullföljes, och bl. a. synes oss ytterligt angeläget att det även utsträcker till det militära området, där med sannolikhet betydande resultat på den vägen kunna uppnås.

De besparingar, vilka anses uppnåeliga genom systematiska arbetsstudier inom statsförvaltningen, har beredningen uppskattat till 10-tals miljoner kronor.

I anledning av dessa överväganden föreslår beredningen inrättandet av en organisationsnämnd, som för ett antal år framåt skulle fullfölja det hittills endast påbörjade arbetet. Nämnden borde enligt beredningens uppfattning i rationaliseringssyfte successivt genomarbeta samtliga civila och militära områden och med rådgivning och planläggning ha tillsyn över den rationalisering, som bedreves inom statens verksamhet. Under organisationsnämndens överinseende skulle arbetet ledas av en person i tillräckligt auktoritativ ställning. Angeläget vore, att arbetet bedreves i fria icke ämbetsmässiga former och hölle fortlöpande kontakt med motsvarande strävanden inom näringslivet.

I propositionen har lämnats en redogörelse för de av beredningen drivna organisationsundersökningarna och de därav erhållna resultaten.

Efter remiss har *statskontoret* den 7 april 1943 avgivit yttrande över besparingsberedningens slututlåtande, särskilt i vad avser frågan om de åtgärder till fullföljande av besparingsarbetet vartill utlåtandet kunde föranleda. Statskontorets yttrande har tryckts såsom bilaga till statsrådsprotokollet.

Statskontoret har i sitt yttrande tillstyrkt besparingsberedningens förslag att organisationsundersökningarna skola fullföljas genom en särskilt inrättad organisationsnämnd, varvid statskontoret framhållit angelägenheten av intim kontakt mellan detta organ och vederbörande verksledningar. Statskontoret har vidare uttalat, att arbetet med organisationsundersökningarna på det militära området borde bedrivas i samarbete med krisrevisionen, vars erfarenheter rörande den militära förvaltningstjänstens organisation syntes kunna bli av värde för undersökningarnas planering.

1941 års *revisionsutredning* har i sitt den 17 december 1942 avgivna betänkande angående inrättande av statens sakrevision (SOU 1942: 57) berört rationaliseringsfrågorna inom statsförvaltningen och därvid uttalat, att besparingsberedningens organisationsundersökningar borde fullföljas i den mån dessa icke hunne avslutas av beredningen. Dock borde de enligt revisionsutredningens uppfattning icke omedelbart övertagas av statens sakrevision utan fullföljas i särskild ordning, eventuellt genom en för ändamålet särskilt tillsatt utredningsnämnd, vilken skulle samarbeta med statens sakrevision.

I skrivelse den 20 maj 1943 har *överbefälhavaren* föreslagit rationaliseringsundersökningar av nu ifrågavarande art även inom försvarsväsendet och hemställt om bemyndigande att inkomma med förslag till erforderliga åtgärder härför.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

De erfarenheter, som vunnits vid de av besparingsberedningen bedrivna organisationsundersökningarna, synas mig giva vid handen, att dessa undersökningar varit av icke ringa värde för rationaliseringsarbetet inom statsförvaltningen. Av besparingsberedningen igångsatta, ännu ej avslutade organisationsundersökningar böra därför fullföljas; detta synes böra bliva fallet även vad beträffar postverket, där undersökningarna visserligen ännu ej påbörjats men redan förberetts. Den för ändamålet upplyggda organisationen torde alltså tillsvidare böra bibehållas. Kostnaderna för denna organisation ha efter avslutandet av besparingsberedningens arbete bestritts av anslaget till beredningen samt av finansdepartementets kommittéanslag. Det torde vara lämpligt att för nästa budgetår särskilt anslag anvisas för fullföljande av undersökningarna i här angiven omfattning.

Starka skäl synas tala för att organisationsundersökningarna på sätt besparingsberedningen föreslagit fullföljas icke endast inom de verk, där de nu pågå, utan även inom andra verk, där kontorsarbete i någon mera betydande omfattning förekommer. I likhet med besparingsberedningen anser jag vidare ett utvidgande av organisationsundersökningarna till att avse jämväl annan verksamhet än kontorsarbete kunna leda till en höjning av effektiviteten inom olika förvaltningsgrenar samt på lång sikt medföra betydande besparingar. Att siffermässigt uppskatta de besparingar, som här kunna ernås,

låter sig icke göra; man vågar antaga att de kunna bli betydande, även om tvekan måste råda om möjligheterna att uppnå ett besparingsresultat av den storleksordning — tiotals miljoner kronor — varmed besparingsberedningen räknat.

Årets riksdag har på framställning av Kungl. Maj:t anvisat anslag till en statens sakrevision. Inom detta nya statsorgans kompetensområde falla otvivelaktigt även undersökningar av här berörda slag. Sakrevisionens organisation har emellertid icke utformats med tanke på sådana undersökningar. I den mån revisionen finner anledning till rationaliseringsutredningar av den art, som besparingsberedningen bedrivit, torde den i likhet med besparingsberedningen för ändamålet få använda sig av särskild sakkunskap. Det synes därför icke osannolikt att man, om det anses lämpligt att fullfölja rationaliseringsarbetet över ett vidare fält än det hittills undersökta, kan vid sidan av sakrevisionen vidmakthålla den expertorganisation, som redan uppbyggts, utan att därigenom någon dubbling kommer till stånd; den för rationaliseringsundersökningarna avsedda organisationen skulle i så fall bedriva särskilt utredningsarbete inom sitt arbetsområde med de speciella tekniska utgångspunkter, som utmärka sådana undersökningar, men jämväl stå till sakrevisionens tjänst i den mån revisionen finner anledning att förorda att rationaliseringsundersökningar igångsättas på visst område. Den här berörda organisationsfrågan synes emellertid kräva ytterligare övervägande, innan förslag i ämnet kan föreläggas riksdagen och det förstärkningsanslag anvisas som må erfordras vid en utvidgning av undersökningarna utöver de verk inom vilka de redan upptagits. Den torde få upptagas till prövning i ett senare sammanhang, sedan sakrevisionen kommit till stånd och en närmare avgränsning av dess arbetsuppgifter hunnit verkställas. Vid det fortsatta övervägandet av formerna för rationaliseringsarbetets bedrivande bör med anledning av överbefälhavarens skrivelse även prövas, i vad mån detta bör utsträckas till försvarsväsendet. Starka skäl synas tala för att så bör ske. Om organisationsarbetet kommer att omfatta icke endast den civila förvaltningen utan även försvarsväsendet, förstärkas skälen att för ändamålet bibehålla ett särskilt organ. Härvid lämnar jag dock öppet huruvida det icke med hänsyn till försvarsväsendets speciella förhållanden kan vara lämpligt att inom detta bedriva undersökningarna i viss mån fristående från undersökningarna i övrigt.

Organisationsundersökningarna torde inom de verk, där de nu pågå, böra bedrivas genom i huvudsak samma personal som nu anlitas för ändamålet. Önskvärt är emellertid, att uppdrag meddelas vissa personer med större erfarenhet på området att inom en särskild nämnd leda och övervaka verksamheten. Då det här är fråga om rent tillfälliga uppdrag, torde anledning saknas att i detta sammanhang taga ställning till frågan om de ersättningar, som skäligen böra utgå till ifrågavarande sakkunniga. För de vid utredningsarbetet anlidade organisatörerna med ingenjörsvetenskaplig utbildning eller från respektive verk torde få räknas med ersättning efter samma grunder som hittills. De av besparingsberedningens organisatörer, som äro statsanställda tjänstemän, ha i allmänhet under minst ett år i sin tjänstgöring hos besparingsberedningen åtnjutit ett månadsarvode av 100 kronor jämte ersättning för mistade avlöningsförmåner. Därefter har månadsarvodet ökats till 180 kronor. Till beredningens organisatörer från det enskilda näringslivet ha utgått arvoden med varierande belopp alltefter vederbörandes kvalifikation.

För arvoden och övriga ersättningar vid rationaliseringsarbetet med den begränsade utsträckning för detta, som jag här förordat, torde böra beräknas ett belopp av 90,000 kronor. Omkostnaderna kunna uppskattas till cirka 10,000 kronor oberäknat hyreskostnaderna, vilka i vanlig ordning torde få

bestridas från statens allmänna fastighetsfond. Enär kontorsutensilier torde kunna övertagas från besparingsberedningen, bör någon mera omfattande nyanskaffning icke vara erforderlig. De sammanlagda kostnaderna kunna med ledning av vad nu sagts för nästa budgetår uppskattas till 100,000 kronor.

Sedan besparingsberedningens arbete slutförts äro dess organisationsundersökningar avsedda att fortsätta under ledning av en särskild nämnd med bibehållande av den för ändamålet av beredningen uppbyggda organisationen. Arbetsuppgifterna utgöras av en serie engångsundersökningar.

Utskottet.

Under erinran härom får utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag, hemställa,

att riksdagen må till *Organisationsundersökningar m. m.* för budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Stockholm den 16 juni 1943.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 200.